

Mynämäki

MIETOINEN
SAARI

SAAREN KARTANO

MIETOINEN

Saaren kartano sijaitsee Mietoisten pitäjän lounaiskulmassa. ^{osassa.}
Se muodostui 1500-luvun lopulla Ison-Saaren ja Vähän-Saaren taloista. Ison-Saaren talo oli vähän ennen vuotta 1295 lahjoitettu Turun tuomiokirkolle ja Vähän-Saaren talo kuului Mynämäen kirkolle. Molemmat peruutettiin 1529 Västeråsin päätöksen nojalla. Kartano myytiin 1529, mutta otettiin takaisin ja se oli sitten pantattuna, läänitettynä tai lahjoitettuna eri henkilöille. Se peruutettiin 1681 ja muodostettiin säteriluontoiseksi kruununvirkataloksi.

Virkatalon haltijoina 1700-luvulla oli myös sotamarsalkka Augustin Ehrensvärd vuosina 1762-72 ja ^{hän on kuollutsa jälkeen} ~~tämän leski kreivitär~~ ^{hän leskenä} Katarina Elisabet Adlerheim vuoteen 1773.

Vanhin rakennuksia koskeva asiakirjatieto on vuodelta 1692 ja tonttikartta vuodelta 1693. Asuinpiha on sen mukaan samassa paikassa kuin nykyisin.

Tarkastuslautakunta tuomitsi 1692 asuinrakennukset kelvottomiksi ja vaati uutta rakennusta antaen samalla tarpelliset piirustukset. Tämä rakennus säilyi isonvihan yli.

Päärakennuksen piirustukset hyväksyttiin 1729. Rakennuksesta tuli niiden mukaan 1-kerroksinen ja korkeakattoinen.

Augustin Ehrensvärd, joka vietti kartanossa ^{elämänsä vi-} ~~vanhuutensa ja päät-~~ ^{neiset vuodet} ~~ti siellä elämänsä~~, kävi ankaraa taistelua virkataloviranomaisia vastaan. Hän teki huomautuksia rakennusten ränsistyneisyydestä ja liitti todistuksen Turun kaupungin rakennusmestarilta Christoph Friedrich Schröderiltä. Tarkastuslautakunta julistiki rakennuksen kelpaamattomaksi ja puolsi korvaukseksi uutta kivi-rakennusta sotakollegion V:lta 1752 olevien tyyppi-^{piirustusten} mukaan.

Ehrensvärd suunnitteli omakätisesti mittasuhteiltaan valtavan yleiskaavan, jonka mukaan tontti olisi siirretty jonkin verran itään päin. Päärakennus olisi tullut eräälle pohjoisessa olevalle vuorelle, mistä se olisi valeperspektiivin vaikutuksesta näyttänyt korostetun komealta. Suunnitelma hyväksyttiin ja Ehrensvärd aloitti uudelleenjärjestelyt. Kivipalatsiaan hän sai kuitenkin turhaan odottaa. Sen sijaan hän pystytti pihamaan laidalle osittain kaksikerroksisen asuinrakennuksen, jossa oli kymmenkunta huonetta. Kesällä 1773, Ehrensvärdin kuoleman jälkeen, syttyi ankara tulipalo, joka poltti poroksi kaikkiaan 27 rakennusta mm. asuinrakennuksen sekä navetan.

Ehrensvärdin yleiskaavan kuului myös talon ympäristön uudelleenjärjestely. Sen mukaan Ehrensvärd muutti kenraali Muhlin perustaman humalatarhan, joka sijaitti pihalle johtavan tien länsilaidassa, puutarhaksi yhtäläiseksi tien vastakkaisella puolella olevan alueen kanssa. Päärakennuksen viereen hän järjesti suurehkon koristepuutarhan, joka tuhoutui osittain vuoden 1773 tulipalossa. Ehrensvärdin ajoilta ovat peräisin myös syreenit, jotka puutarhanhoidosta kiinnostunut sotamarsalkka oli sinne istuttanut.

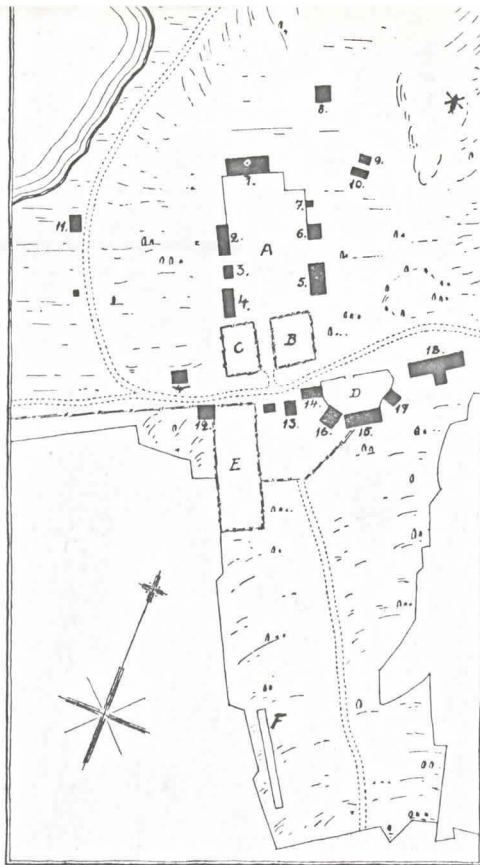
Nikander-Jutikkala; Suomen kartanot ja suurtilat II, ss. 129-133

Nikander: Herrgårdar i Fin-
land II

Bägge gårdarna höllo en häst och två par oxar, större 8 och den mindre 5 kor. På vardera gårsatt en landbonde, som i „skeptis partzeller“ till ingen betalade ungefär så mycket mjöl och malt, utsädet steg till och dessutom för varje inventario 1 lispund smör och för varje inventariefår 2 skåld ull samt ytterligare ungdjur till slakt. I uppsat om Åminne ha vi sett, att en så pass låg skatt av bönderna var den vanliga i Finland under senare n av 1500-talet.

Under åren 1563—95 odlades gården än direkt för ans räkning, än lydde den under Åbo slott som „ugård“. De två åren 1595—97 hörde Saaris till tning Gunnels (Gunilla Bielkes) livgeding. Under tid, som gården brukades direkt för kronans räk-, hade kreatursbeståndet ökats ofantligt. Då Saa- överlämnades till drottningen, funnos där 31 oxar, 66 stutar, 66 kor och 62 kvigor samt inemot 200 får 20 svin. Det är uteslutet, att så stora boskapshjor- skulle ha kunnat födas endast med gårdens egna rtillgångar, varför det är sannolikt, att talrika hem- i omnejden ålagts att leverera sin naturaskatt till sladugården. Något senare omtalas flera bol av io socken som lydande under gården, och det var gen dessa, som levererade det nödiga tillskottet i . Efter drottning Gunnels korta besittningstid höll an „stodgång“ (stuteri) på gården. År 1611 pant-

revs Saaris till översten Evert Horn till Kankas, som utgivit 15,000 daler av egna medel vlöning av krigsfolket i Ryssland. Till gården hörde då tre av Virmo sockens bol. Tre enare erhöll Horn Saaris och fem bol i pant för en försträckning av 36,000 daler. Rikets narråd fick samtidigt befallning att så snart som möjligt förnöja Horn, „så att skulden ej gga kronan om halsen, därav sedan intresset kan stiga alltför högt“. Evert Horn, seder- fältmarskalk, avled året därpå, men hans änka, Margareta Fincke, fick i tjugo år behålla s „i avräkning“ för mannens försträckning. År 1634 „klarerade“ kronan sin skuld till e, varefter Saaris med Virmo socken gavs i förläning åt kammarrådet Johan Berndes i ning på hans lön. Fyra år senare skänktes Saaris jämte gods för 1,200 dalers årlig ränta verste Gustaf Gustafsson och hans manliga bröstarvingar till vidare konfirmation, då drott- n, nått myndig ålder. Översten skulle själv resa till Finland för att utse de gods, som bekvämast till för Saaris. Översten var som bekant en naturlig son till Gustav Adolf 1646 erhöll han av drottning Kristina konfirmation på Saarisdonationen, varjämte han upp-

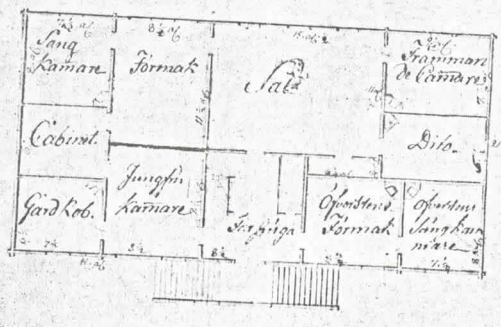
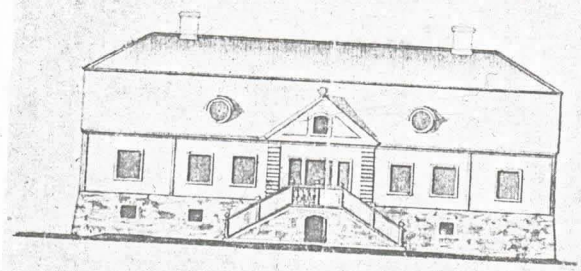
PLANKARTA ÖVER SAARIS 1763, UPPGJORD AV C. N. CLERCK.

A Mangård	1. Karaktärshus	8. Spannmålsbod
B Trädgård	2. Köksbyggning	9. Mjölkbod
C Humlegård	3. Lilla byggningen	10. Oduglig bod
D Ladugård	4. Oduglig byggn.	11. Badstuga
E f. d. källan	5. Drängstuga	12. Verkstall
F „Muurimäen- rinta“ fornlämning	6. Bod	13. Tjänstestall
	7. Hundhus	14—17. Fåhus

Herrgårdar i Finland

Approbatur. Stockholm den 26 November 1777

Gustaf

RITNING TILL KARAKTÄRSBYGGNAD PÅ SAARIS AV ÅR 1777.

höjdes till greve av Vasaborg och Letala socknar samt Nyskap. Greven av Vasaborg tor ha vistats i Tyskland. Saaris denna tid rätt intensivt brukade skilliga bondgårdar lydde under en stor kreaturstam hållas. Lik tydliga nyodlingar på „alla de åker göras kunde“. Greven av led 1653, varefter grevskapet öfver son Gustaf Adolf.

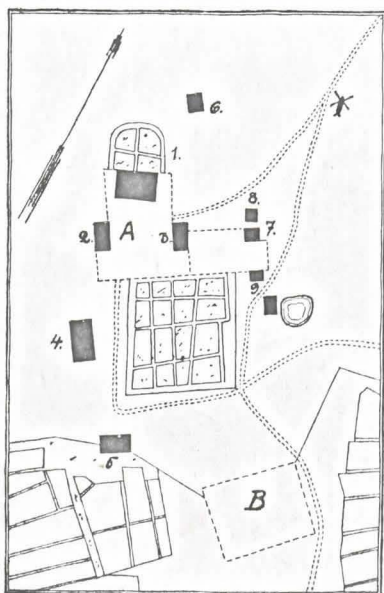
I början av 1680-talet reducerades kronan, emedan godset var en krona. Redan 1681 utarrenderades den vid Åbo kavalleriregemente Bernhard Liewen, emedan den låg „väl till nom“. Arrendesumman, 200 daler, avräknas på överstens lön. Kort efter Saaris ordinariter förklarar som över Åbo läns kavalleri. Denna nya gård medförde periodiska synningar der och odlingar. Protokollen för

av dessa äro bevarade och tillåta oss att följa både bebyggelsen och lantbruket än fallet är med flertalet privata gårdar. Fram till 1794 innehades Saaris av öfver Åbo kavalleriregemente, som från år 1720 bar namnet Livdragonerna. — De stoboställena bildade ett så starkt inslag i våra herresäten under indelningsverkets tidgen av ett typiskt och intill våra dagar väl bibehållet överstesäte förtjänar en verk om Finlands gamla herrgårdar.

År 1692 hölls husesyn på Saaris för att utröna, om gården var ståndsmässigt mangården fanns en gammal träbyggnad i två våningar under brädtak. Varde hade ungefär samma indelning och omfattade en kammare och en sal i västra gaveln en farstu med trappa till övre botten och i östra gaveln en stor sal. Dessutom fann gården en „herrebyggnad“ med yttre stuga, kallkammare, framstuga och herrestugan byggnaden en gång varit väl inredd, framgår av att framstugan var försedd med målning och herrestugan „med gammal målning,“ varmed troligen avses, att väggen som taket dekorerats i färg. Båda dessa byggnader voro så gamla, att de måste fördes över dem. Det är möjligt, att dessa byggnader uppförts redan under Johan III, på 1580-talet, ty vid denna tid omtalas i handlingarna nybyggnader på Saaris stycke i sydost från karaktärshuset (se kartan av 1763, litt. F) ligger en fornlämning, av två c:a 90 meter långa dubbla murar eller vallar, vilka sammanstöta ungefär i sydost. Också på norra och östra sidan synas spår av murar, varigenom sålunda

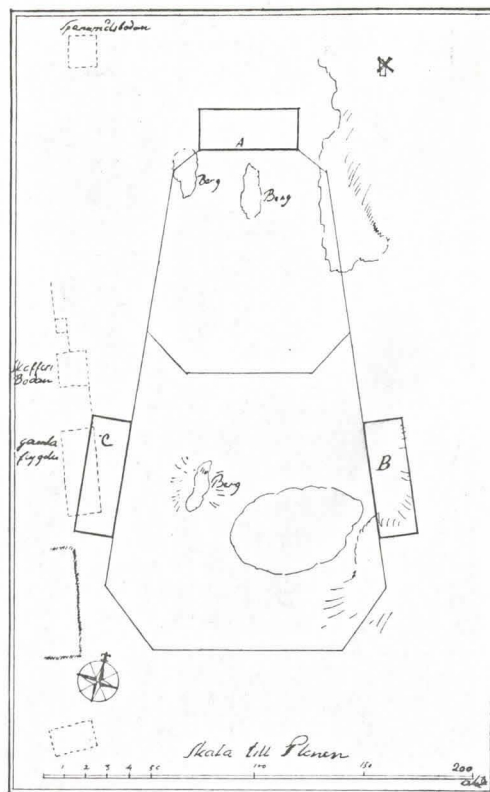
fyrkant skulle ha bildats. Att döma därav, att murarna innehålla lämningar av tegel och murbruk, ha vi att göra med ett fornminne från historisk tid, och även i detta fall ligger det närmast till hands att tänka sig hertig Johan som byggherre. Anläggningen har möjligen varit en ladugård av väldiga mått, såsom en folksägen i trakten påstår.

Från 1693 finnes en karta över Saaris. Mangården (1) företer bilden av långsträckta byggnader på östra och västra sidan, varjämte den endast på tre sidor begränsade figuren på norra sidan sannolikt också markerar en byggnad, just på den plats, där de gamla källrarna ännu i nutiden ligga. Kartan utvisar att ladugården (4) ligger ett stycke mot öster, medan väderkvarnen har sin plats på samma ställe som ännu 150 år senare. Synerätten 1692 förklarade, att en ny karaktärsbyggnad enligt en samtidigt meddelad planritning skulle uppföras på sydvästra sidan av den mangård, som framträder på den här reproducerade kartan av 1763. Byggnaden stod på samma plats som kartans n:r 2. Platsen för de gamla källrarna utmärkes på samma karta av n:r 1. Den nya karaktärsbyggnaden

PLANKARTA ÖVER SAARIS 1818.

A Mangård	5 Stall
B Ladugård	6 Oxstall
1. Karaktärshus (1778)	7. Drängstuga
2. Lakejsalsflygel (1788)	8. Spännmålsbod
3. Köksflygel (1778)	9. Trädgårdsmästarebostad
4. Stall (1780)	

EHRENSVÄRDS FÖRSLAG TILL GÅRDSANLÄGGNING.
A karaktärshus, B ladugård, C stall.

överlevde Stora ofredens stormar, men ansågs vid husesyn 1724 så bofällig, att en ny borde byggas ovanpå de gamla källrarna. Innehavaren, generalmajor baron Philip Örnstedt, försökte genom mindre reparationer göra det gamla huset mera beboeligt, och sommaren 1726 lät han upptimra en ny byggnad enligt krigskollegiets ritning. Medan hustimran stod halvfärdig, inträffade den 3 sept. en eldsvåda, som vållade stor skada. Det var söndag, och Örnstedt hade låtit kalla på regementspastorn Tolpo för att hålla svensk gudstjänst på Saaris, dit några officerare hade inbjudits. Gudstjänsten hölls i karaktärshusets sal och därefter dukades bordet i samma rum, men då rapporterades, att elden var lös i byggnadens bräddtak invid köksskorstenen. Gårdsfolket hade gått till den finska gudstjänsten i sockenkyrkan och i Mietois kapell, varför det rådde brist på släckningsmanskap. Då tjänarna kommo hem, var den gamla byggnaden nedbrunnen och den „nya uptimringen“ i full låga. Genom att vinden från sydväst övergick till sydost räddades byggnaderna på östra sidan av mangården. Stenkällrarna skadades genom branden, så att valven i de båda mittersta störtade in.

Örnstedt lät omedelbart på gårdens sydvästra sida uppföra

4

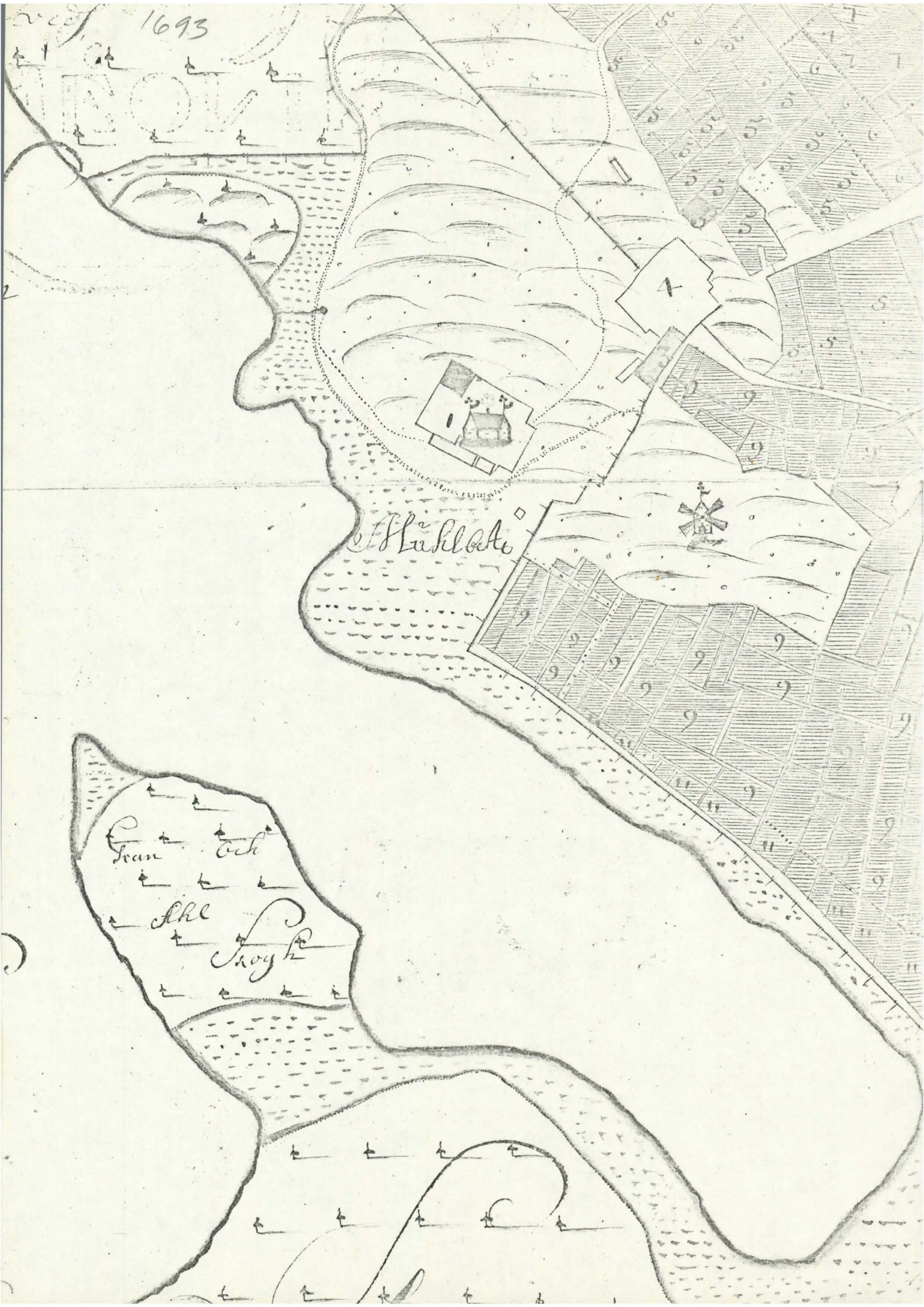
St. Lukkete

Loo
 Gwan
 Loo
 Loo

Bela

1693

NOVI

St. Hublote

St. Jean

St. Louis

15

12

12

12

7

Loo

Gaan

of

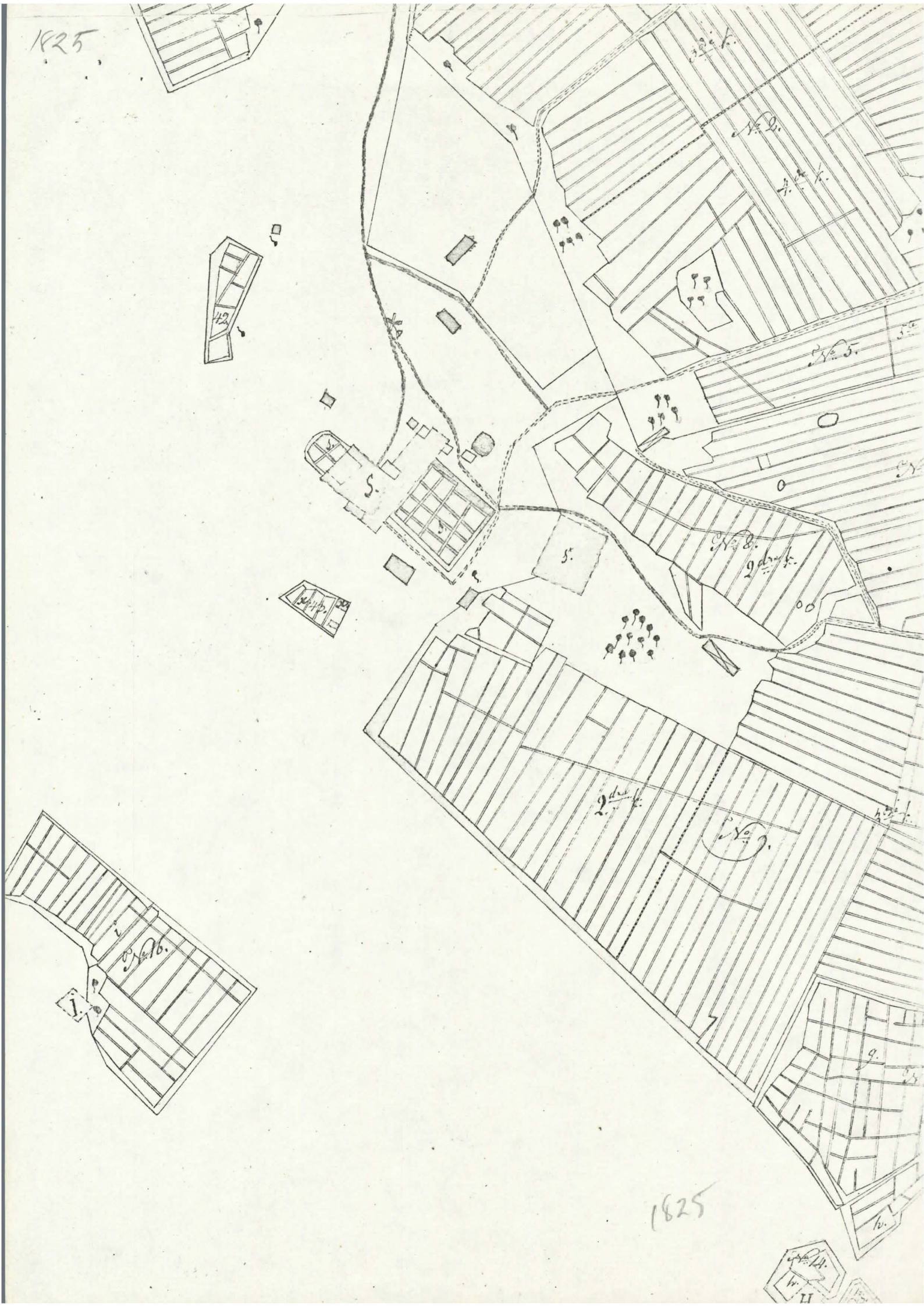
Loo

Loo

Bete befloende

af Loo

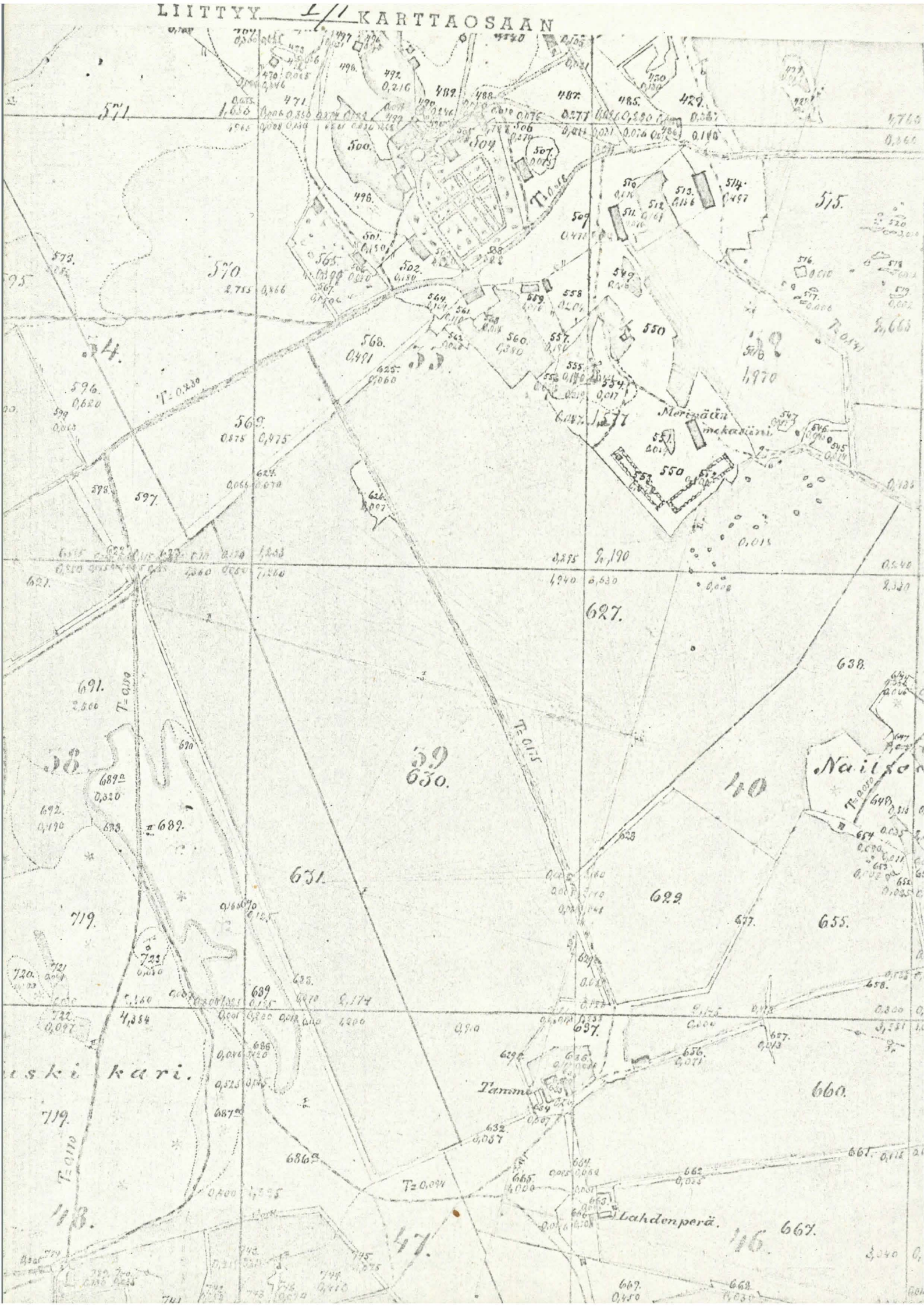
1825

1825

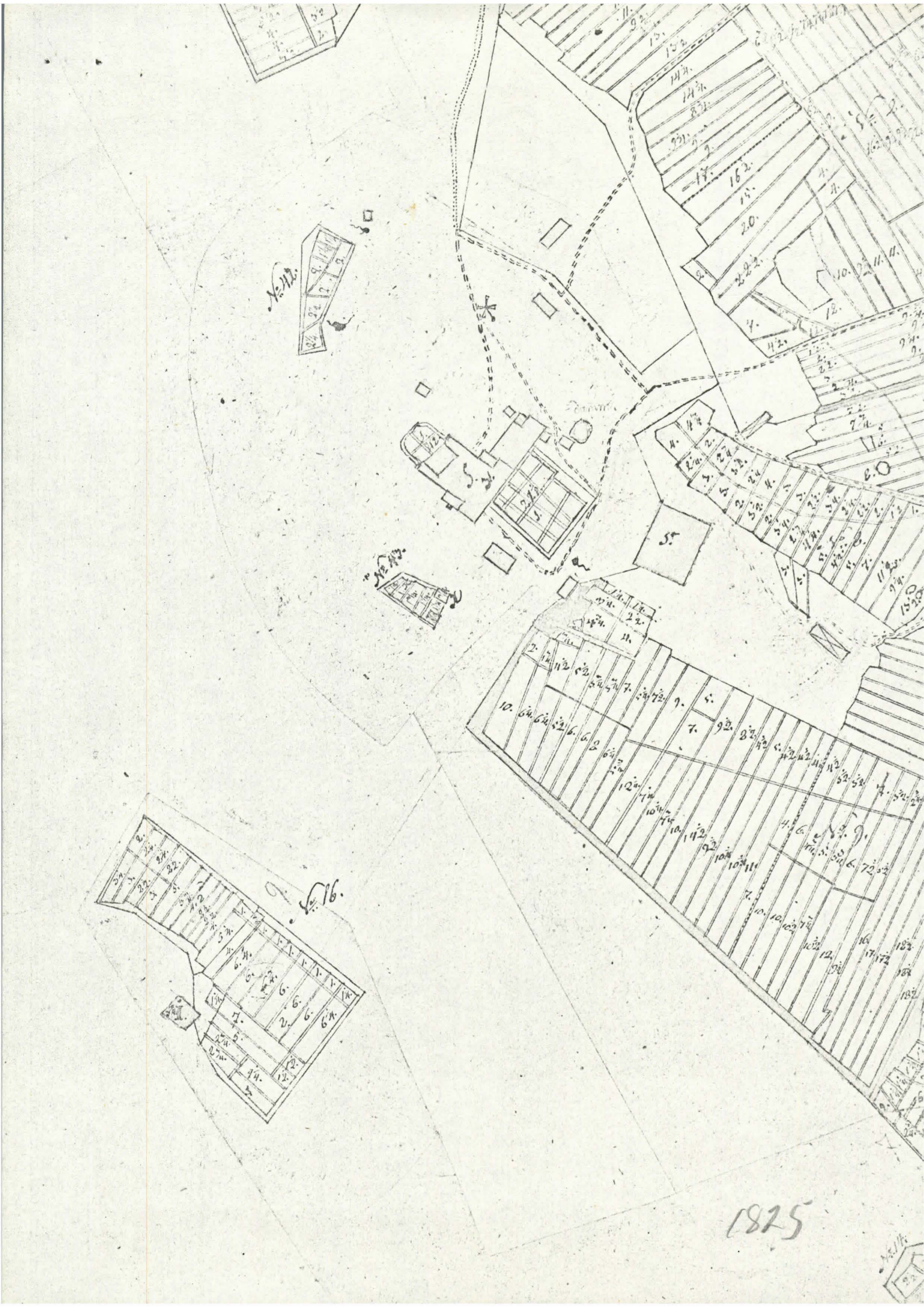

LIITTYKÄ KARTTAOSAAN

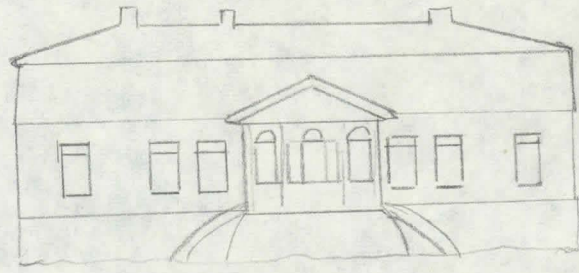

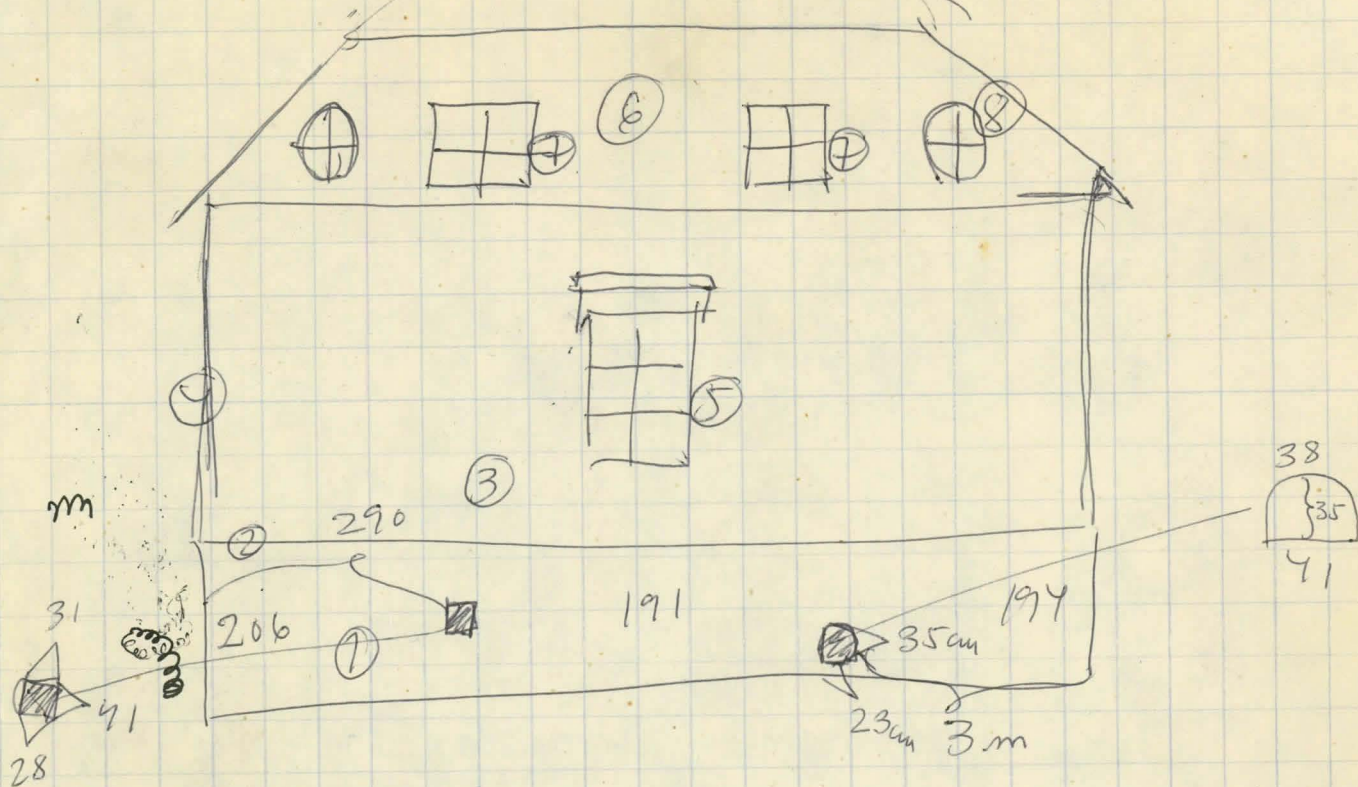
LIITTYY 1/2 KARTTAOSAAN

1875

Polyjois päätty

- 1) sokkeli luonnonkivistä, rapattu maalattu nykyinen väri harmaa ~~ma~~ maalattu v. 1967 alla keltaisen ei säilyä
- 2) vesiliista, 5.5 x 27
- 3) vaakakorinaus 9 tuuman ponttilauta →
taastut naulat
- 4) lylynt nurkka 6 ou rima saunan kattoena
- 5) 6 tuumainen ikeusa pohat ja laot sek. emp. otsolauta ks. piirros
- 6) pystylaudaus !!!
- 7) melinmuttiset ikeusat, sek. kalmariaudat ja saranat !!!
- 8) puimmarit soikeat ikeusat !!!

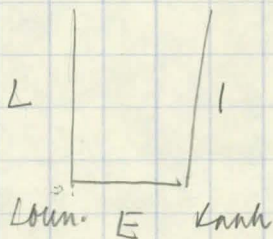
soikeat ikkunat
uusi t:n

leveä ponthi laudat

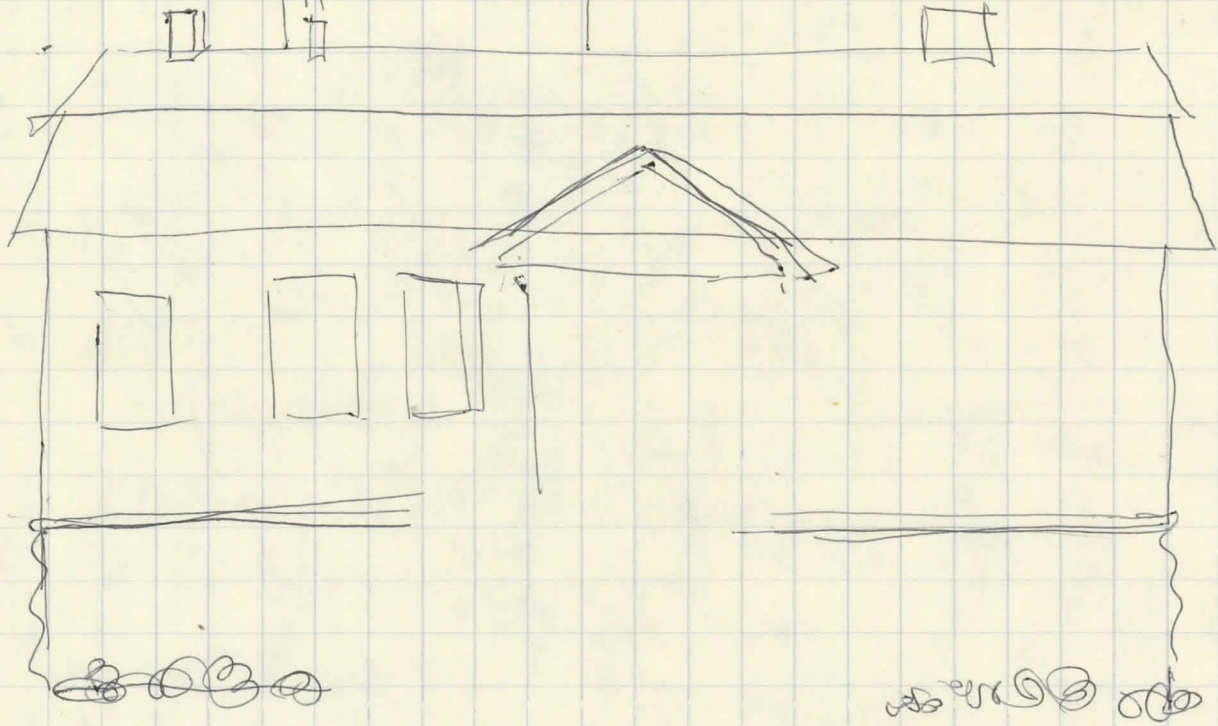
92cm kapea ponthi laudat

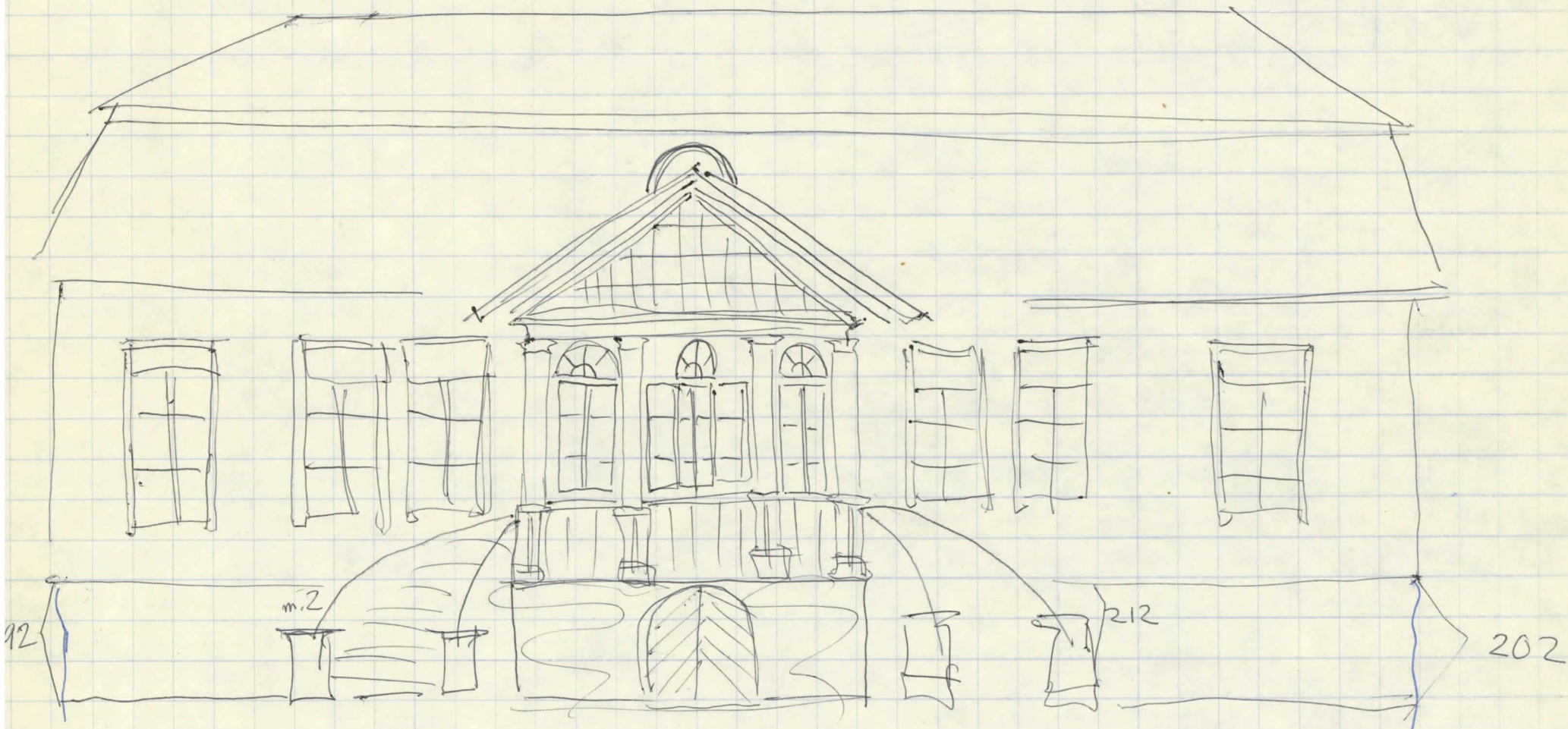
① pyrkymus josta jäävät kapeat rimat
uusi uunet

② kukaan selua 4-uut.
kivi uuni, betonisakei

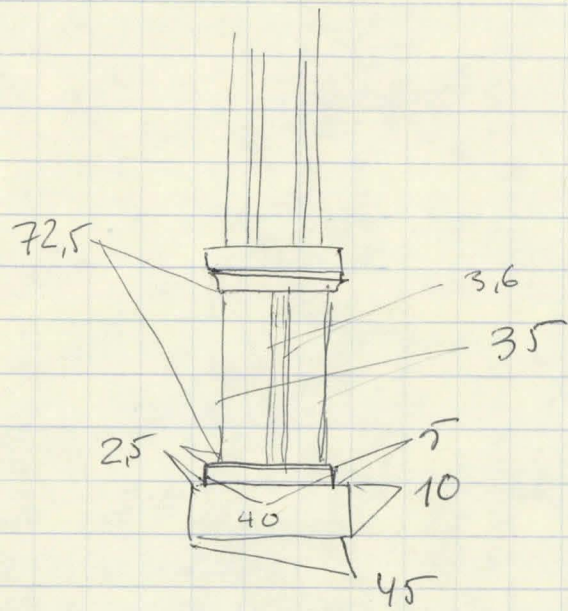

Uccapasadī

Ilman korkeus 165

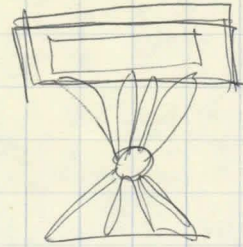
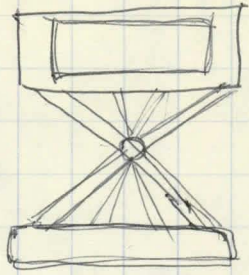

Kokari

Oni - kalanzyrsho, lautta saunaa
kuin pikkulan ovensa
oluvat saunat - pulinaini
ovesta ollut rauha salpa lumen
alimmasta kokariin jst. Poetaat
kivet

Filipin
ketrilattis

Laapnee kolmeen suutaan kaskes
kallisa" 2 seureta ja 1 piveempi
issaan paasut tulipyyraat

keittiösäpi

stäläpäädä

uialuana - 6-mutuisa seund.

Arkus keskellä vellaan keuhau-
sin puolea 16,5 sm it. Säenistö
21 sm leveä

pepmyllylaudoitus, repät saumojen
pällä 5,5 sm 2 sm

Käiväällä maalattu 40 - 75 - 76

Eränoim stäadä ks. lewa

Remoitus päättyä katseapina.
laudaan joka kaarettu niiden
välillä, jitten syntyä

kuusi sekundaari
ovi

kuusi kouruon

stäläpäädäym lisätty sisäänläymä

Utläpääty

päätyön ulkokuolekku 6-nurkainen
ei avattavissa

ummetu ikkuna

Kivijalka 92-81

sisäänkäynnin alta näkyvissä
Kivijalka - jona ~~2000~~ - ja puu-
juna

Ulkopöytä 5 Ikkuna

11313

Kivijalka 60-51-13 sm

vesi lauta kapea 3" - 38 sm pöytä

rimat pöydän treonaukolla

ikkunoina palautta profil kuma
vauha typpi

(kuten pöydässä)

paipisääty

ikkuna pöydän
1 antra kosa.

aita

multapentti

148 sm korkeus oivallu

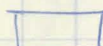
85 sm lew

hurkkusortut pihkipiela
empireidylei lyöty päälle

pyhäälärensus pystyvuorauksen
päällä, ei rimoja

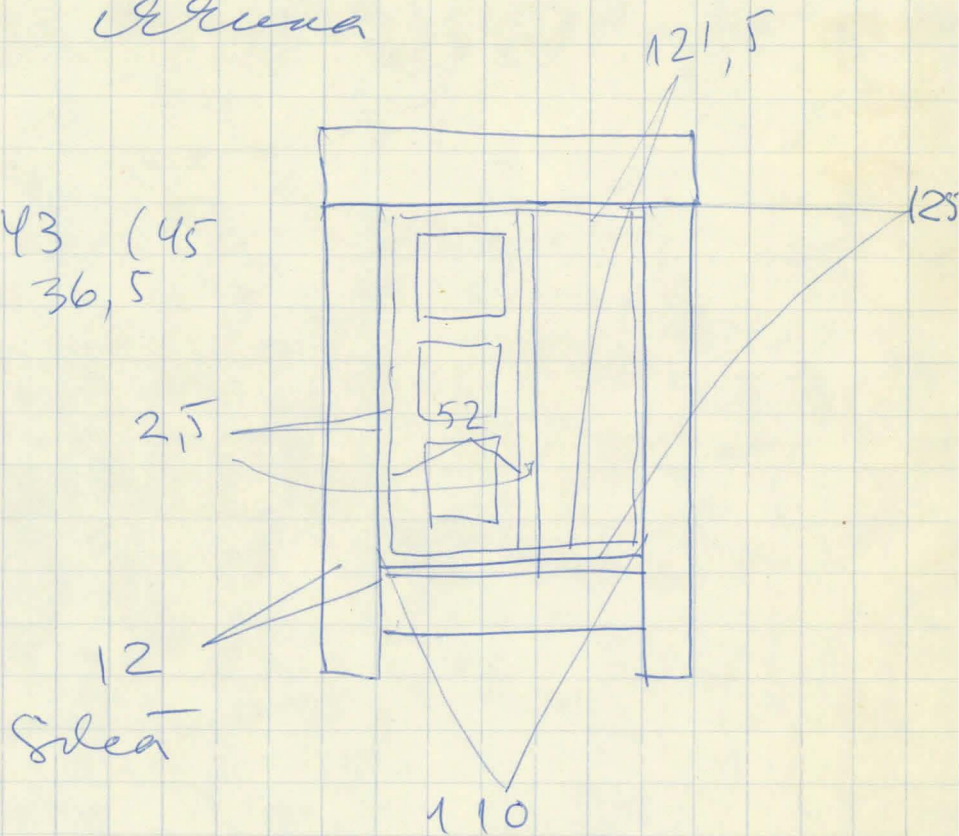
pitkät nurkat, vuorattu lasalissa

perärensus

1 aukka lautoilla seinällä
140 maasta 24 x 16

keittiösivon ikkuna

ruudukko lew 43 (45)
kork. 36,5

päädyinä

lautovuorustus, naivajapuuron
vär

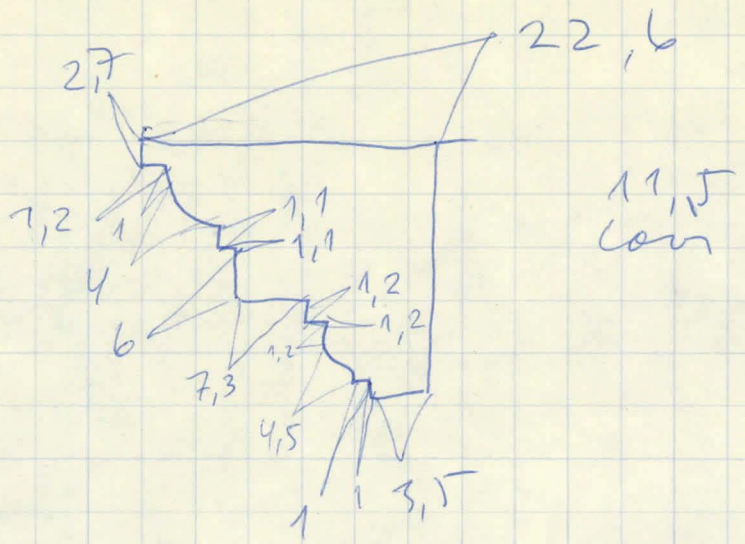
katto puuamulettu

paneelit seinissä puuväjäna

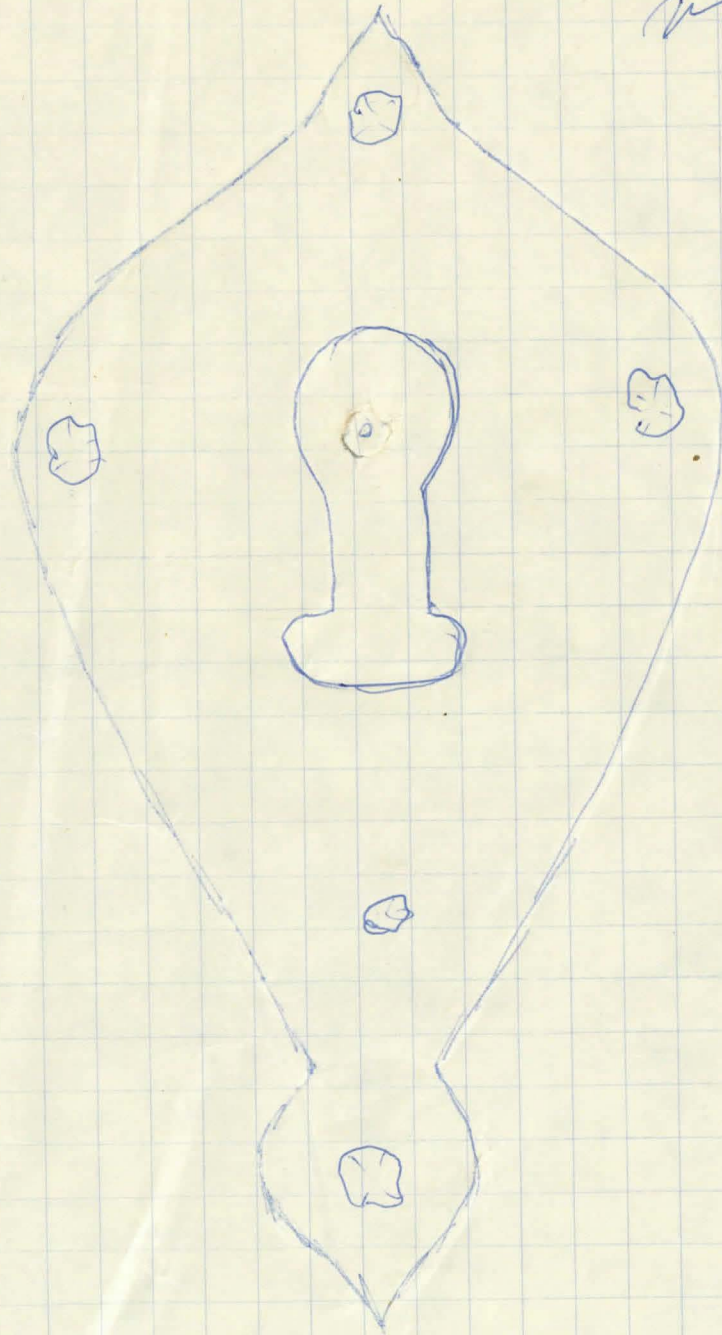
ikkunassa olut ruudukko

hivonkanta musta - terrastin

savuton keuhkokuoron

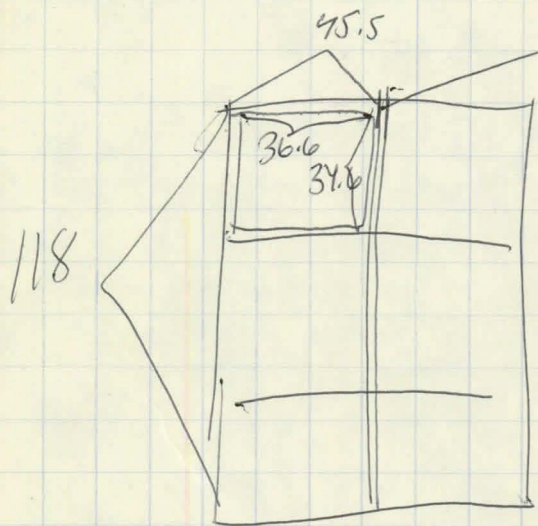
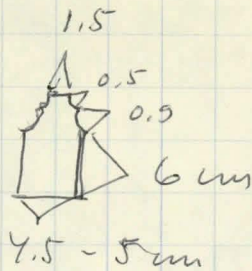
viljamallasuinin
avainreikä
kellus

0144

Lakijansivun ulkoku

u. eteläpääty kamarin
ikkuna

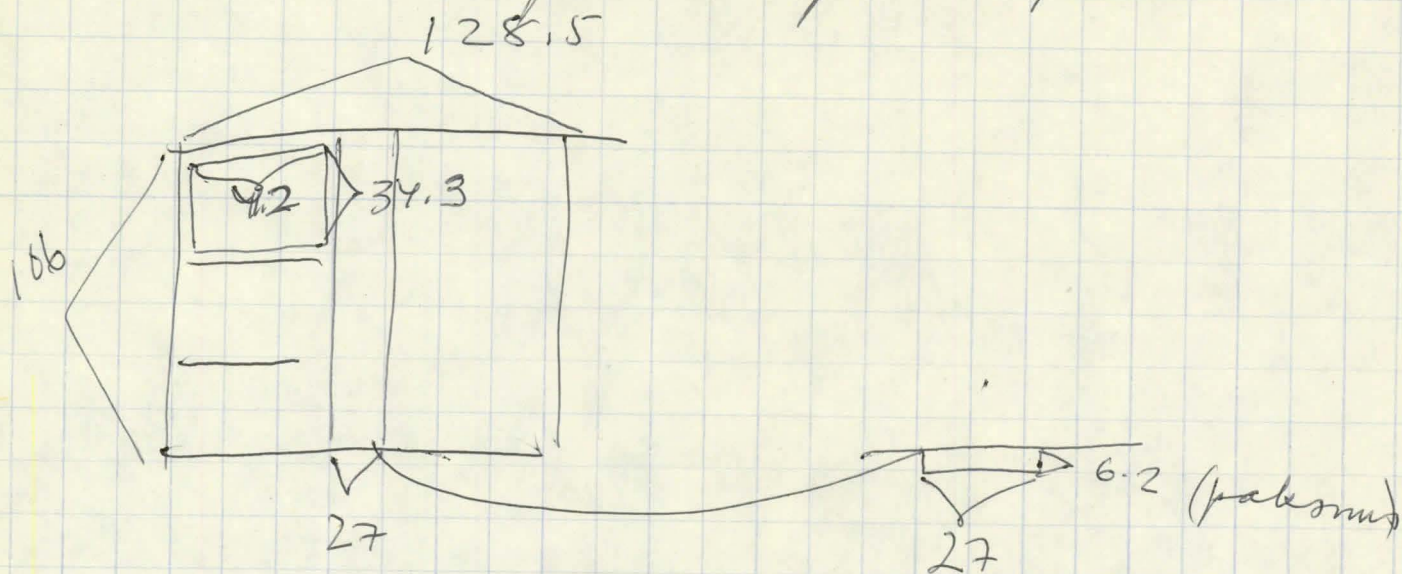
paikat ja kehukset sek.

ikkunalaista 6 cm paksu

14 moliaista

noen pohjoispääty kamarin

ikkuna pohjat puutappein suunnitelt

lattia alkuperäinen. $9\frac{1}{4}$ " 9.5" 9"
lautojen leveys

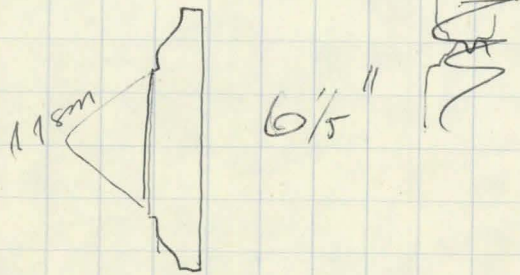
Laksijäsiä 2 kurna
 paafasabi 1
 on kellarin 2
 lämpöpöytä 1
 itäpöytä 1
 viljamakasiini
 aita 1
 4 kurna huvikoneesta 2/2

huvikone

pystyvoivaus - kelt. maalattu, alla
 sinikaamaa väri ja aluna kestävä
 lautoja leveys 9"-10"

kapeammasta laadasta päätymän tu-
 ty pykänomainen vuoraus

ovi - pylvä ^{pysty} ja kalautu taloua
 ulkopuolelta profiloitua lautta

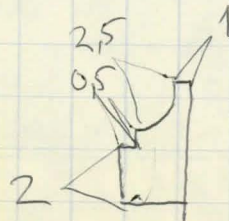

sisällä

laattia lautta 6"-9"

jalkalista 5.8m

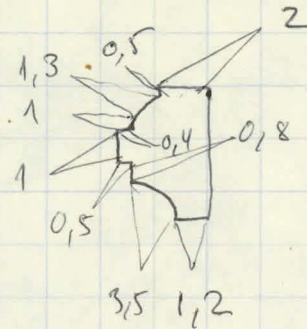
keuhkust, alla
 seinä

lattia ollut sin. maalattu

paneli vaakalaatun kelt. maal, alla
vaalean sinivihreä 3 laattaa, lev.
Korke. 47 sm

paneelista

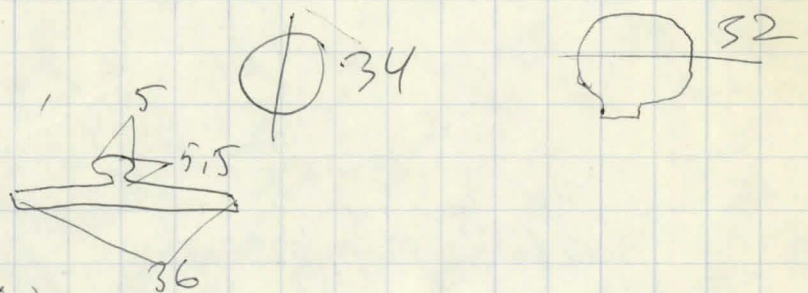

Sin. maal, alla
harmaitava, tumma
sininen

sama kuin ovesta, jalkalistan, ja pöntö-
pöytä

pöntönin

4 paikkainen

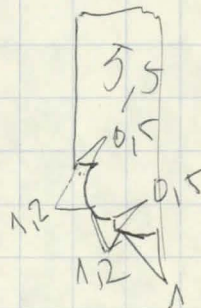

44 sm korke, 58 sm lev

seininä 5 1/2 - 6 1/2" laatta - alla
huvi

lämpö

kattolista

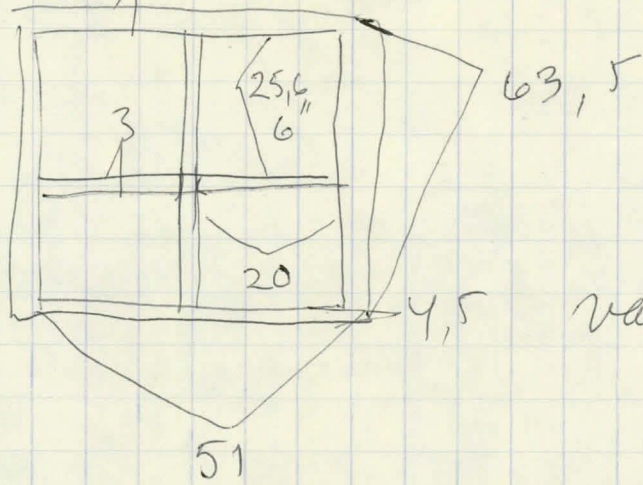

iduna

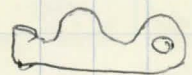
valaaurto 10,5,5 sm led

4,5 62 koulu.

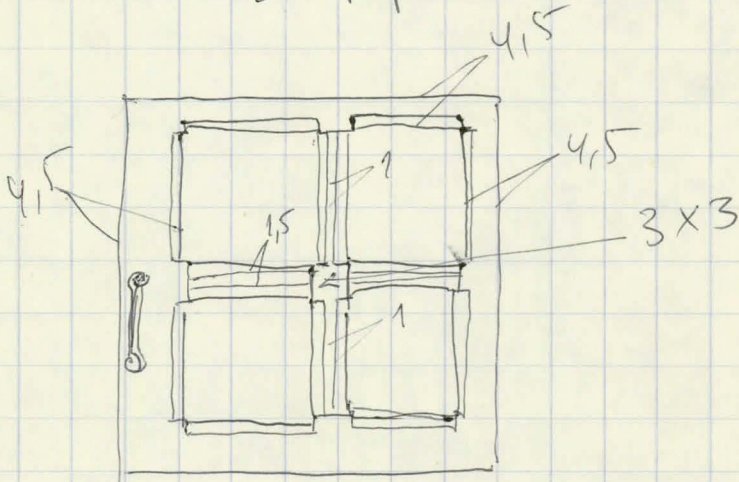
muuta

vauha kate

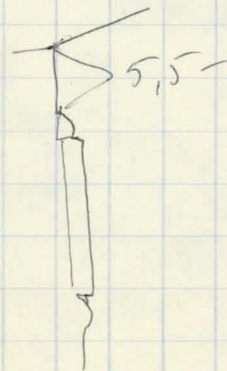
roko-l. kuskivil. iduna
nappula

mään profiil
vuorlaute

idunalaute 7" paks. 7 sm

vuorlaute 11,5 sm led

lautealusto 9" valk. maal.

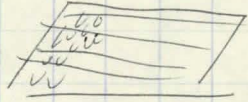
ovsa yläpuolella ikkuna 4-nest,
kustavit

ovsa muonlaadot uudekpuolei-
set - muoklass

Samaan aikaan kuin stalanta

ikkunain ulkopuolella paimit
sarakkeudet

vesikato - järe, alla vesikatson
luotto

Lakeijansuipi pohjois pääty

pystylaudoitettu ja tllä nurkakarakenus
laudoituksen saumossa 4,5 cm leveästä
kandella uralla profiloitua rima.
~~leikatyt~~ lyödyt naulat.
Arkut 30 x 26 cm

 jipasteena pykälärauna
rakentamassa
pääty sileätä pystyn lautta
ilekuna ks. jürros

itäsuodi

soukeli luononkiveä rapattu
137 cm 124 cm 100 cm 75 cm

pystylaudoitus, rima saumaus, räystään
alla pykäläreunainen liista

räystään alusta ei ole laudoitettu

ilekunaat 4 kpl. sileät vuorilaudat
otsalauta sileä cupine tyylinen
ilekunaat 6 - ruutuiset saavat beulaq-
raudat ja haat uudet

Kattu satulakatto katettu tiilillä
alla päreet.

stela päätty

sele. kuisti

räystään verilanta profiilit

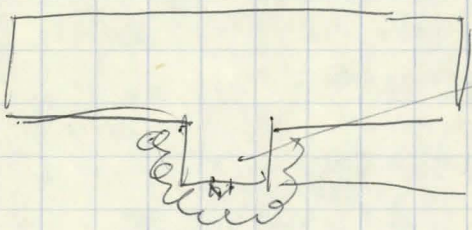

länsifasadi

sokkeli

100 cm

190 cm

peräkamari

tyylmä saumattua sokkeliä
joka on suurempi kuin
nyk. sokkeli

~~peräkamari~~

4. 6-ruutuisia ikkunoita ja ovet
ja kulma-raudat uudet, mörtilaudat
kuten itäfasadista.

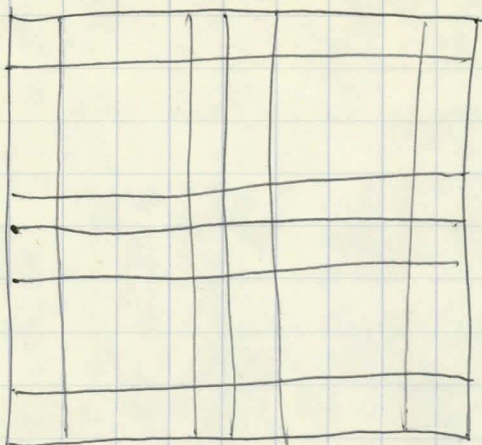
lakeri ja salin. ullakko 16 ruokala
ja katto-ovi

keittiö ^{sipi} päätty

polij. päätyn

leleene

103

87.5

9 kattotuolin

8 ruutuaista jn kerkikuisi

Viljamakasauni

lyhyt nurkalle saloetun saunnuksen
pystyvoimakka rima saunnuksen
joka on päättyyn pylväsaunnuksen
pöytäliistä. Päättykolmio myös
rimasaunnuksella pystylautaa

toi ulkosaunna saunnuksen
profiilitua lautta ks. pöytäsaunnuksen
sivupuolelta pystyyn siirtä lautta.
vähän lukko ja saunnuksen

Tuulilattia

Yläkerta lieno

Portaat yläkertaan lieno 30 cm
syvä 5 cm paksu ja 94 cm leveä
11 arkelmaa 4 maraliti

Kaivannon lieneron merkinuot

1825 W

10 moliaista ja kullitiksi

1 kattotuoli

1 tukiparra

Kello katolla ja kullitiksi

skanska pasadi
kuvorak. etn - jn takafasadi
mujunirak. etelapääty. itäfasadi
huoparatto

sauna, saunasto, ruutaa,
muura, lautoseinää
vuoraukseen
asfaltti katto

renkitupa

luonnonkiviparketit, muurattu
maalaukseen
huoparatto
2 saunap
pysyvästi, seelmaruimat
päädyt kullilaudat leikatut
fasadin pari ilunaa eteläpuolel-
tella
päädyt 6 - mut.
fasadissa 1 6 - mut, 19 muton
2 4 - mut

viipumärisäni vuorattu oven
fasadissa

viija-aita II

filitalia - 2 kera

13 vuorokautta

vuorattu - pöytälaudo + saunamainen
ovensa kukaan lutto ja ovenset

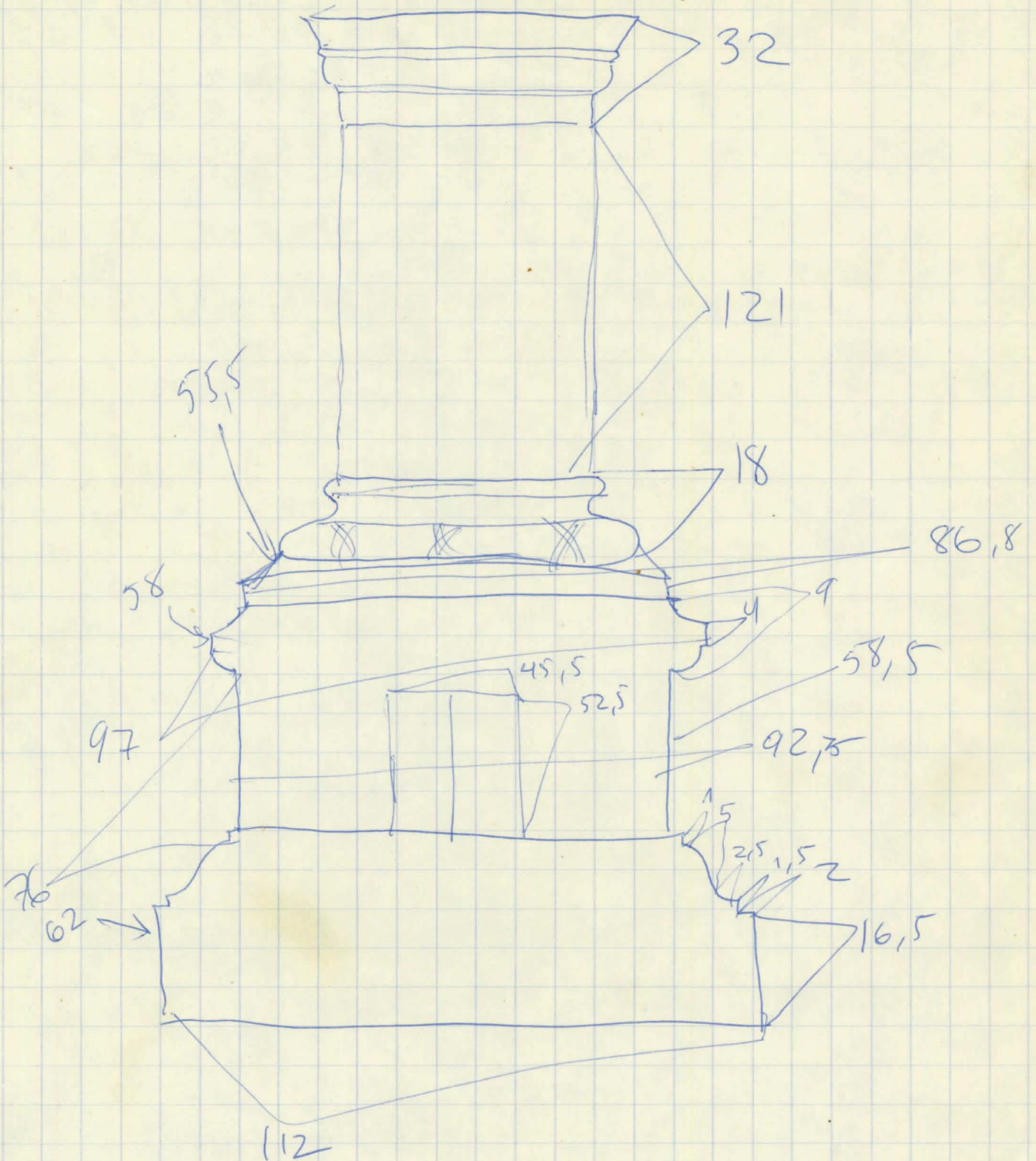
asbestikatto

viija-aita I kylvyt nurkista
nurkat vuorattu, ovenset jostakin
valk. maal.

kura mallin mukaisesti

Mumi

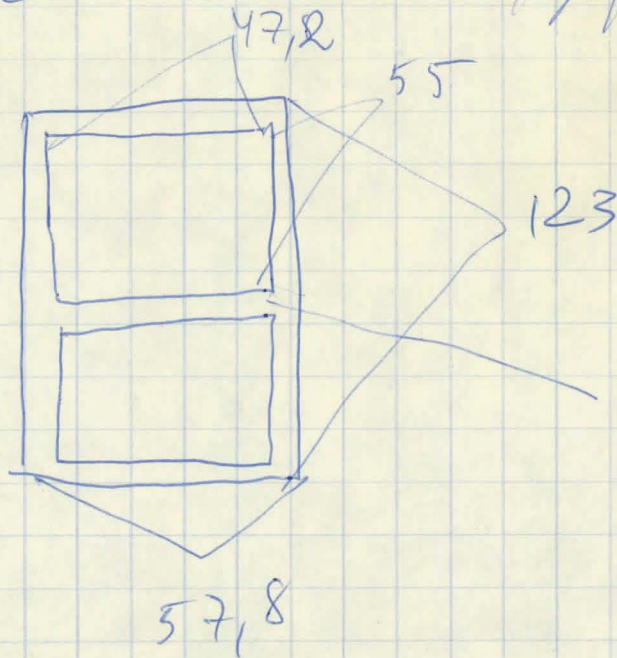

on viuhkia
 3-piil. - täysanskal
 kestopeili puoleanskal
 Maaha lukko ja saranat
 vaaleaa seinämuura alusta

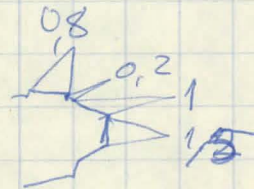
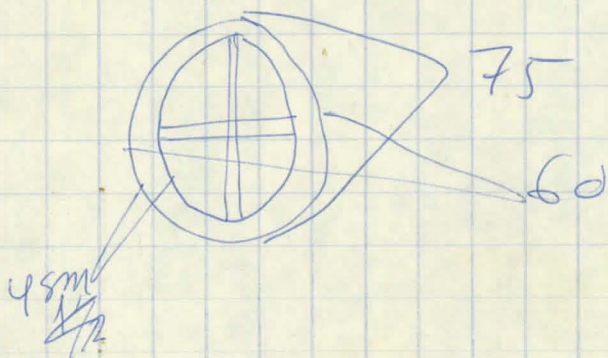
lev 91,5   91
 korke. 198,5   187 sm

2 ihkuna - 2 reuhteista
 saranat seuran. keelin
 lesumolan tyypit

ihkuna

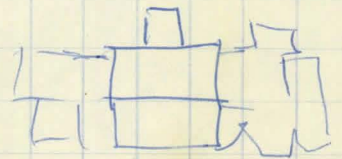

ranskalaisen oven jäännyksen

katto lausein sivestä x
 kiviällä x
 kiven pohjaisfandi x
 teittoniiva kääpäty x
 kalliin
 sarana

↙ 33 sm piteä

(cccccc)

on 188 169 aallo

220 korkeaa tyynyiholevattu filä
 - tiellä

~~tiimurini korkeus~~ pöörin

kukaan korkeus 167

Ritmus n. 245 leveys n. 330

portaat alas kalliin

Aallo

178 sm korke. mullin paksuus
 104 lev. n 105 sm

talon pituus suunt. 640 pituus
 440 leveys.

tähtiholevattu katto

① oikeanpuol. viikuleto korkeus 165
 leveys 117
 mullin leveys 78

② on ruokakellariin

160

korkeus

98

leveys

m.

60

pituus

tahti koloatn

③ vasemmanpuoleinen ovi selä.

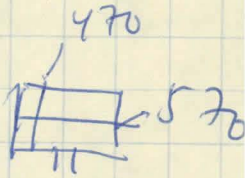
Ruokakellari

leveys

470

pituus

570

tahti koloatn

